

0-15

1 Bagananwa moo ba hlolegilego gona, ba tswa ga Maletse Tshweneng. Leboho Maletse ona a dutše Tshweneng ga morena Maletse. O na a na le basadi ba banš, gomme a ba le bana ba bane ba bašimane bjale bana babo yena morena Maletse ba eba le morena wa go rata go bolaya ngwana mosimane wa ntlo e kgolo, yeo a swanetšego go tšea borena ga ntatage a hwile.

Molato e le gore a ka tla a se buše gabotse.

2 Mokgalabje Maletse a kwa moršrō woo, ya ba o tshabiša morwa wa gagwe, a re: Sepela o ye merakeng, o hlome meraka ka mose ga noka ya Udi (Limpopo River). Bjale bao ba neng ba rata go bolaya mosimane yeo ba mo latela, gomme ba humana a tšhetše noka ya Udi (Limpopo River) a na le batho ba gagwe. Go tloga moo ke ge a tla Thabeng ya Malsboho (Blouberg Mountains).

Kgoši Tsohe Maletse a latelwa ke Matome a Magole; a latelwa ke Ntsong a Mohilabla; a latelwa ke Mokhibidu a Mohilabla; a latelwa Kgotyane a Lebule, Kgotyane a tswala Tsela a Mohilabla le Ramahlō a Lebule. Ke moo go hlagilego kgoši tše pedi.

3 Bana ba kgoši Kgotyane Tsela e ne e le wa ntlo e kgolo ntatage a re: Tsela a Mohilabla a logile Pheta ya Bogosi (The head of the Chieftainship). Gomme a tšea pheta yeo a e bofa a laela gore ba e hunolle. Pele ba ile ba efa Ramahlō gore a e hunolle ka gobane e le monna.

Ramahlō a palelwa go hunolle, yaba e fiwa Tsela kgaitšedi ya gagwe. Tsela a re: Nna nka se e kgōne, e swanetswe go hunollwa ke wena Ramahlō o lego monna, nna ke mosadi le gona o tla busa bjang? Bjale Bagananwa ba re o hlolegile Ramahlō, Bagananwa. Bagananwa ba re efa kgaitšedi ya gao Tsela.

4 Tsela a re: Na e go šita ka kae? E tšea a e hunolla hwa fela. Ga iša-iša mokgalabje a tswa. Tsela kgolo ga e lahle lesilo. boela a re go Ramahlō "Mahlō a kgotše

bjang Matome a bo Tsela". O be a bolela dika. Bjale ntata bona a bona go na le Modumo gare ga Bagananwa gomme a bona gore ngwana enwa (yo) Ramahlō o tshwanetše go tswa mona a ye mohlakeng wa Mmamphye, gomme a re: Baganwanwa ba ka go bolawa ngwanaka. Ntatage a molaya gore ge o le Mohlakeng wa Mmamphye o swanetse go ja dinama tše bolailwego ke ditau (lions) tše maruma di tle mono ga Mma-Tsela.

Taba tšeo ge Mokgalabje a di bolela ke ge a le kgaufi le lehu la gagwe.

5 Ntata-bona a re a ešo o hwe a bitsa bana ba gagwe ya re ge a hwile e le setopo (Corpse) Bagananwa ba re go morwa wa gagwe Ramahlo, bula lemati la ntlo Baganwanwa ba phuthe mohu. Ramahlo a leka go bula lemati (door) la pula, gomme Bagananwa ba re botša kgaitšadi ya geo. Tsela yaba kgaitšadi o re na go šita eng? Molato keng? Ramahlo a re ke paletšwe Baganwanwa.

Bagananwa ba re go Tsela, bula gobane o re ke paletšwe. Tsela a eme lala a bula lemati yaba ba tsena ba mophutha, gomme Ramahlo a re ba tla mo phutha kang, kgaitšadi ya gagwe a re go šita eng? Ramahlo a re nka se tsebe, gomme
6 Tsela a re ba ye go tšea pholo e ntho le nku e ntsho le pholo e khunou. Nku e ntsho ke setsiba, pholo e ntsho ya eba kobo, pholo e khunou ya eba e salang kantle, gomme ba mo iša mabitleng, ba beya nake ba Tlou (elephant) hlogong le manaka a mangwe a phokhu, le lengwe matong a mabedi lehla-koreng.

Ka morao a tšeo Tseba ya eba moimana, gomme kgaitšadi ya gagwe Ramahlo a re o tsere kae mpa? Kanthe o ganne go ya bogadi ba gao, gomme Tsela a re ga ke nyalwe ke mohlanka wa mma.

Ka morao ga moo ngwana a tswalwa gomme ba ya ba bolelela Ramahlo. Ramahlo a botšwa gore ngwana ke ngwanenyana.

7 Ka morao a kwa bonmapudi a tsela ba re ngwana ga se ngwanenyana ke mosimane e le gore ngwana apeswe legabe gore batho ba se ke ba mmona gore ke mosimane, eupja ga malome a gae go ntše go ena le pelaelo ba re na ga ba ntše ba fihla ngwana yōna athe ke mosimane gona e tla ba morwa wa mang?

Bjale mosimane a nna a gola e le sephiri (secret)
 gomme ba bona gore ka nnete ba tla mmona gore ke mosimane.
 Ba mo tšea ba mo isa matebeleng ga Ramakgaphola go golela
 gona go fihlela bosoganeng bja gagwe gona moo. Bjale ba
 mmuša a boela gananwa.

8 A re ge a fihlile ga bitswa pitso e kgolo ya setshaba
 ka moka, ga thwe! Kgosi ke yena, e buile Bagananwa! Ya
 napa ya ba tsoto (illfeeling) ga ra-kgolo age. Rakgolo age
 a laola dira gore di ba tshware ba bolawe.

Ya re ge dira di setše di kwile (gone out) a hlalwe ke
 kgopolo e reng aa! aa! ba tla bolaya Madi a ka a romela
 motseta gore ba se ke ba bolaya madi a kgaitšadi ya ka nka
 kwa bohloko. Ba morega lebitso la Matsuokwane a kgomo Ramoloko
 Modipa kokomoga basimane ba je maoko, bo-tselane a lehleka-
 hleka thabeng, bo Phuphuthi a le fora masogang. Ke ge ba
 mo reta bjale.

9 A tšea mosadi, gomme ya nna ya ba basadi ba bangata,
 gomme a hlokomela (He took notice of) kudu gore na mosadi ya
 ka dulang ditulong ke ofe? Ya ba o phutha Bagananwa ka moka
 a re: Ke le bileditse motho yo ke bonago gore a ka tšea di-
 tulo ke ngwana Morudu Mphela, gomme Bagananwa ba belaela ba re
 na a ka busa bjang e se wa malome wago na? A gana a re ke yena
 gomme Bagananwa ba re mokgwa o tswa mosata, batseta ra latela
 le rena re swanetse go tloša yo a leng ditulong re bse w
 ka morao, setshaba sohle sa dumala bjale gore yeo a tswaletswe-
 go ditulong a tloswe, gomme go dula ya ka morao. Bjale moo
 10 boreneng bja gagwe a tswala n wana le mofumagadi yaba ba mo rea
 lebitso la Kgadišī, gomme serētō sa gagwe ya eba tšhaa-tšhaa
 batho ka sethunya, ranketlana makgoro abo Paulo a Mabasa, le bo
 le diang barwa Mmapela, la roma bana go tšea dithongwa tša
 Moremi le Madibana. Le ba rumile Molokwana rita; "Ke serētō
 seo".

Ke kgošī ya bosupa karoganong ela ya bona gono go buša
 Ramahlo a Lebule, gomme Ra-Kgolo age a re: Ke Lebho nkwe
 thabeng mafušō a phala tša kgotla.

Gananwa ya napa eba kgoši tše pedi (2 chiefs).

- 11 Bjale Ramahlo a tswala Semene ke ya kganya-meno a masweu mora Molelekwa ya Bagananwa. Gwa eba le modumo (a lot of complaints) o mogolo wa phaphano, Semene le ntatage, gomme ba fologa ttabeng (Blouberg Mountains) ba tla ba dula Matshilong, gomme ba busa go boya ka noka ya Besehla. Kantle ga dithaba a busa go boya ka Umaitshéké (Moedi).

Eupja motlogolo wa gagwe Matsuokwane a kwa bohloko, a rata gore e be yena kgoši Gananwa ka moka.

- 12 Setshaba sa re a ka busa bjang o le ngwana wa mosadi gomme le papago re sa mo tsebe? O le ngwana gomme ka go kwa bohloko ya ba o mema dira go Matlala, tša tla tša tsena ga Rakgolo age, gomme ba fetša dira tša gagwe.

Matsuokwane ge a bona gore o hlotswe a ya pele go batla dira Matebeleng ga Laka (Laka's Location) a tseba gore ga Laka ba sware dithunya gomme tsela tša pele tša mo gaka "He could not find the ways to Laka's Location" ka gobane mono go be go swerwe marumo le dilepe le metsu (arrows). Dira tša fihla, nwa ya blakana, gomme ge ba thunya tshaba sa Ramahlo sa makala ka gobane ba be ba sa tsebe sethunya. Ba Makatswa ke ge motho a ewa fase ge se thunya se le gole.

- 13 Setshaba sa Ramahlo sa fengwa tšatšing leo, gomme ba bolaya kgoši Ramahlo le Letona (Head-man) Mokgotho Maputla le batho ba bantši ka go šitwa go lwa le bona. Ya ba Semene o tshaba le batho ba ga Matshaba, gomme setshaba se se setšeng sa šala se lotsha Matsuokwane. Ga iša-iša letšatši la fiša gagolo Matsuokwane a phutha setshaba, gomme ba laola gore Mangaka (doctors) a kgobokane; ba re pula re ka se e bone. Mangaka a re pula e swerwe ke Rakgolo wa gago, gomme kgoši ya se kwišiše.

- 14 Gwa fihla ngwaga o mongwe tšatši la fiša gagolo. A boela a phutha setshaba a re ka moka Mangaka a tle a tlo mpolla gore na m lato keng? Ba laola ba re molato ke Rakgolo ago; pula re ka se e bone ka g re go fela ngwaga

K 34 / 53

wa bovedi re sa je selô. tshaba sena sa ga Leboho se tla fela.

15 A phutha matona (Headmen) a gagwe gore ba laodiše taba tšeo go bona gore letšatši le fiša keng? Matona a re: E ya o lote ba Ra-kgolo ago ba boele mono ga bo bona, gomme pula e tla na ruri. Kgoši a re ba tla dumela na? Ba re e ba tla dumela gobane setshaba ke sa bo bona. Ra-kgolo ago o swanetswe go lotwa ke matona le masogana gomme a se ke a senela fase; le loge lehlakolôlô (lepara). Bjale ba tswa ba ya ga Matshaba, gomme ba fihla ba re: re rumilwe ke kgoši gore kgoši yeo ga e boele gae bohle le bana ba gagwe.

Ngwana wa bokgosing yena Semene e be e le Kibi. Bjale ba tshala Semene ba re bane beno ba re khutlela gae (come back) tsatsi le fiša gagolo. Le yena a re batseta ba ka ba go kga meetse Gananwa ba lapile, gobane a ne a sa nwe meetse a Tswetla (Venda-land) a dumela go boela gae, gomme ba mo rwala ka lehlakolela (lepara) a sa gate fase.

16 Ge a boela gae pula ya thoma go na go fihla ba tsena gananwa. Pula e ne e na go khupetša mohlala wa gagwe. Ya re go ba fihla Thalagane, matona a etela pele, gomme ba ro kgoši e fihlile, go dirwe mokete o mogolo. Batho ba re kgoši e swanetše go namela Thaba, gomme pula ya thoma go na go mo etella pele gore a be a tse gae. A tsena gae, gomme ga ~~re~~ rerwa gore go phetwe ditshwaršlô. Gwa rerwa gore motse o boele thabeng. Ngwaga woo pula ya na kudu-kudu. Bjale gwa rerwa morero ba re go swanetse go tswa kgaitšadi ya Kibi e be mofumagadi ntlong ya Kgalosi gore mofereferere o fele. Bagananwa ba dumela taba yeo ka moka, ka gobane ba ne ba thabile ba e ja, pula di na ka ngwaga.

17 Ya re ka gobane e setse e le monyana ya phetheilego ya swanetseng go bekwa, ba Matsuokwana ba ntsha 'Maditsela wa bona gore a tlo kgopela difola (tobacco) ka sesotho motho yeo go rakgolo age. Ba mo šilela difola, tša ya ga Matsuokwana.

A phutha Bagananwa a re thekgo ya dikgomo ke e na, gomme ba re ga go bitwe matona le setshaba, gomme sa Kgobokana. Ba re Mofumagadi o nyalwa ke Matona, gomme tona e ngwe le e ngwe e ntsha kgomo le nku.

18 Tša tsena ga ra-kgolo age di sena palo (countless) ga go nyalwa mofumagadi yeo a tlang go dula ditulong tša bokgoši. Bjale ba kgopela go beka go hlabiwa kgomo tša dipolao, gomme ngwetsi ya tsena ntlong. Setshaba sa phuthaga sa re ngwetsi ga e tswalele ntlo e tlole le dipheleletši tše lešome le motso o etee (11). Ba re leina la ngwetsi ke mang? A dula thopa le matona a gagwe go nyaka leina, yaba ba ya go seka ka gobane ra-kgolo a gagwe a bolailwe ka marumō, gomme re tla re ke mang?

19 Ba re leina le swanetšego ke Mmamedidimalō motseng pelo bohloko e bohlale. Ba boella batho go hlaxiša leina la mofumagadi. Ba kgetha motso gore a ba biletše lona. Ke Mmamedidimalo motseng, se bone go didimala pelo bohloko e bohlale, gomme ba be ba lekanya polao ya Matsuokwana a bolaille rakgolo a gagwe. A tswa a ya bogadi. Ke mogatša Kgaloši, o swanetse go ya go ntsha basadi bohle ba kgoši e be yena mofumagadi. A tsena bofumageding. A tsena ntlong, ngwetsi ya Bagananwa gomme ba phuthwa gore ngwetši e tswa; ngwetši ya tswa ntlong ka m rae a boela ntlong gobane ba be ba sa nyaka leina la gagwe la bogadi. Ba be ba kgamilwe ke leina la gabo le bile le lebohloko. Ba re leina la gagwe ke Mmasepelong se tsebja ke monye; e se be monye e bala-bala se pelong sa bonthai. Ba be ba e re Kgaloši monna wa gagwe, gomme leina leo la fihla go ngwetši ya ba ka mšo di a beka tša boela ga bo moryana. Ba hlaba mekgoši ba re di fihlile bao ba butšiša leina gore ke mang?

20

Lesaba la re leina ke Mmasepelong se tsebja ke monye, ya se be monye a bala-bala; a ba hlalositša a re maina ao a ile a idibatša ngwana gomme a lla ka bohloko. Taba tšeo ga di kena tsebong tša kgaitšadi ya gae Kibi ya eba mofereferere ka pelong ya gagwe a re: Nka dira se ke dirang? Ke tla se dira

A thome go aga morako, gomme a tswa a re ke ya go tsoma athe o aga merako.

21 Bjale kwa bogadi le bona ba tsoša kgariri ka maina ana le go kwa modumo wa Kibi, gomme ba re mosetsana yona go e kaba mofumagadi o tla tšea bokgoši bjo. Yaba monyana yeo o tshabela ga gabo, gomme babo ba ntsha kgomo go mmusetša bogadi e le kgaitšadi Kibi, a ntše a itukisa go aga lerako la gagwe go e tshaba la bobedi e ka nna ya eba nwa. A tshaba la bobedi, ya ba Kibi o ntše a thiba moo lerakong la gae.

22 Ba tsena moo sebono sa gagwe le batho ba gagwe. Nwa ya hlakara a ba hlola. Dikgomo tša tšewa ke ba ga Maleboho. Eupja a ba hlola. Bagananwa ba kgaogane ka mokgwa woo, ke ga go tla bitwa ba ga Maleboho le ba ga Kibi. Ke batho ba le tee (one concrete generation).

23

LENYALO

Pele re romela motho ga mokete gomme ra re re nyaka mpjana. Yena a phuthi ba gabo gore ba mokete siba ba re re nyaka mpjana, ke sesotho seo. Gomme batho bao ba botšiše gore ba nyaka mang? Lentšú le hlage ba re na le kweša ditaba tša gae na?

24 Pele ke taba e kgolo ka sesotho gore motho o ba a tšea mosadi ga malome age, gomme ge go botšišwa dipotšo ba re na motho yo o ya mo tseba na? Gomme a re e ke ya mo tseba ke ngwana wa kgaitšadi ya ka. Bjale ba e e re ya dumela go swaretse go šila fola gomme fola yeo ya kopana le mmutela. Bjale wa nyakiwa Mmaditsela wa go iša fola ga bo mohlanka. Ke yona pitso ya go bitša dikgomo. A e neela Mmaditsela yo mongwe wa bo mohlanka, gomme a re fola ke yena. Go na le maina a mabedi a bo Mmaditsela. Ke Mmaditsela le Sebaka, gomme ke leina le tee, gomme re a ba bitša ba rongwa. Bjale ba bo mohlanka ba bitšana ba kgobokana. Ge ba le moo thekgwe ya hlagiswa pele ga bona ba kgobokane. Bjale ba rera gore ya tla abela batho ba fola yena ke mang? Bjale ba re e swanetše go abiwa ke kgaitšadi ya mohlanka. Ba mo tshela ditaba gore a ba abele yona.

RM/

K34/53

25 A tsea ditaba tšeo a di tshela ba bogadi bja gagwe, gomme ba hlaba mphulodi (Mokgosi wa leleme) ba ntsha pudi le potsane gore ke tsona tse bulago thekgwe? Bjale a thibolla thekgwe gomme a e neele e mongwe le e mongwe wa morero ona. Bjale tsa fola di fedile go rerwa dikgomo.

Bjale ntata mohlanka o a eme gomme a ahlamisa molomo wa gagwe a re: Ke na le kgomo e nalana, gomme e amuša e nalana, ke tswetsi ya moseng (lwapa). Bjale a boela a re: Ke na le kgomo e swana e amuša e k ntsho ke tswetsi ya ya kgorong. A boela a re, ke na le ye kgwinana ke mmofo wa ditswetši. A boela a re ke na le pholo e khunou, ke selepe sa kgoro. A boela a re ke na le e thamaga ke sehlotlo.

Go na le kgomo e thamagana ba re ke seepa-dikgoko tša bo-zmatswale. Bjale mphulodi wa hlabja. Owa tsena tše di khuswane, gomme a re ke na le lesome la dipudi "Ke yela ya tšebele". Bjale bagwe ba a tswa, gomme ba theba dikgomo le dipudi tšela, ka nako ya mola dipudi di tšena. Ba tsena le dilo tseo bogweng, gomme ba dula kgorong. Owa tla banonyana, gomme ba tšea dipatla tša bona. Ba bangwe ba ba eta pele ba bangwe k ka morao go ya ntlong. Ge ba tsena ntlong ba re re biletšeng sebaka (Mmaditsela). Ge sebaka se tsene ba re se ke ra longwa ke dimpja mona. Motseng wa mokete. Bjale sebaka sa tswa sa ya go bolla ba bo monyana gore batho siba ba re re se ke ra longwa ke dimpja! Bjale sebaka sa boya sa botsa bagwe sa re: ba re re a leboga. Lantšú leo ke tumedišo ya go tsena motseng woo. Ka lona tsatsi leo bagwe ga ba humane dijo. Ga boelele ka meso ba bitsa sebaka.

28 Bjale sebaka ga se fihlile ba re re tlisitse megokwana ke yena (ke tsona dikgomo le dipudi tsa lenyalo) a boela a balola sebaka ka maina a tsona. Bjale sebaka sa bolla ba bo monyana gore ba bo mohlanka ba re rena le dikgomo tse robago meno e mebedi le dipudi tše lešome.

Ba bitsana ka moka ka leloko la bona, gomme bare ga ba tswela kgorong. Bagwe ba tswela kgorong le kgomo tša bona.

Ba kgetha motho ya tsebago go di bolela ka mebala ya tsona. Bjale mogwe a ema a hlaloša mebala ya tsona gore e ra eng.

29 Gwa hlabja mefolodi gore lenyalo le phethegile, gomme ba ba tla tlala. Bjale bagwe ba laela gore ba ya gae, gomme ba ba dumella ba tsamaya. Ba fihla ba tsibisa ba bo bona gore molato o phethegile. Bjale ba rera gore o tswa yena mogwa monye mosadi, gore a ye bogweng (mosading). A ya bogweng a swere, pudi gore o tla go bona kgoro ka yona. A botša sebaka gore ke swere pudi ke tla go bona kgoro ka yona, gomme tsibisa ba ra-tswale taba tšeo. Ba leboga ba bogwa bja gagwe.

30 Bjale ba re o mmotše gore tliša manwa-tsoku. Bjale mmaditsela o mmolla gore ba re o setse manwa-tsoku. A gomela gae. Bjale molato wa go bona kgoro o phethegile, gomme go setše Manwa-tsoku. Ba boela ba mofa pudi gore a ye go phetha morero woo. A fihla a e fa sebaka gore o tlile go nwa-Manwa-tsoku. Bjale ba mmotša gore go setše dipolao, gomme boela gae. A tsibisa ba gabo gore go nyakega dipolao. Ba ntsha pholo le pudi. Bjale Makgahle le mogwe monye mosadi ba boela bogwe ba soka pholo le pudi. Ba botša sebaka gore pholo le pudi aidi, gomme botša ba Ra-tswale gore re tlile le pholo le pudi (pholo ya dipolao le pudi ya kobo ya mosadi)

31 Ba phuthega gomme ba rera morero woo; gomme tsa bolailwa, Ge di bolailwe, Makgahle a tlola letsoku le blogong. Ba e ja pholo le pudi ka moka ga tšona.

Bjale ge go fedile, ngwetsi e ya bogadi ga bo lesogana. Ge etswa moketo ga bo lesogana le gabo monyana.

32 Hlaloso ya lenyalo leo la sesotho ke yena; Kgadi yela ya go bula thekgwe e be e epa ngwetsi ya gae, gore ge ngwetsi e na le ngwana wa monyana o swanetše go ya ga rakgadi age. Hlaloso ya dikgomo tsela tša lenyalo ke yena.

Tswetsi ya kgorong ke kgomo ya monna.

Tswetsi ya mošeng ke kgomo ya mosadi.

33

Lebitleng.

Pele lebitla le sa butswa Basotho ba bolaya pudi go mo direla sekgata kapa setsiba ga e le monna. Bjale mohu a apeswa matete maotong, le diatleng le dinokeng.

Bjale mohu o iswa lebitleng. Ge a le ka lebitleng o swaratsé go lebeletswa ga gabo moo ba gabo ba hlolegilego gona. Ge ba feditse ka moka yeo e lego wa gabo o ntsha mabele ka seatla a mo gasa ka ona, gomme a re: O se ke wa re yela le mabele. Fela o sala le a mangwe ka seatleng.

34

Mo lebitleng o swaratsé go epelwa a kotame; gomme ke kepelo ya rena bagananwa. Bjale yo mongwe le e mongwe o mo tshela mabu a ntse a paka ka moo motho yeo a neng a le ka teng. Bjale mohu o ya khupetswa, gomme go thoma yeo e lego wa gabo.

Go fedile go khupetswa, gomme go fedile.

Telo (Mourning)

Go be go sa lelwe fela, eupja go be go hlaloswa ka moo motho yeo a neng a tumile ka gona mo ditirong, kapa ka moo a neng a le tshwenyegong ya gagwe.

35

Bjale go feta matsatsi a se makae, ba phuthega gore ngaka e tle go laola.

Ngaka e laola medimo ye e hlotsego bolwetši bjo le lehu. Ngaka ya re: Medimo ke ba gabo ba hwilego pele, gomme ke bona ba hlotsego lehu.

Le ba bolai (Baloi) ba tsene bobeng ka baka la gore ba gabo ba hwilego pele ko bona ba mo nyakago.

36

Bjale ngaka ya bona e nyaka dihlare (melemo) ya yona, gomme ya fotla thupana, gomme ya e hloma godimo ga lebitla; gomme ba bolaillego motho yeo, ga thupana e wele fase batho bao ba tla twa le bona ka tsatsi le tee.

Ge a sa bolawa ke motho, gomme a bolailwe ke medimo yabo le ge di dingaka di ka dira bjang le bjang di ka se thuse letho.

Ka morao batho bale ba bo mohu ba dira mokete o mogolo, go phuthilwe leloka ka moka, gomme gwa hlabiwa dikgomo go

hloboga motso yeo gore go se sa lelwa.

- 37 Bjale go go fedile Mohwana o apara kobo tša go swana le tša batho ka moka. O be a sa tlose meriri go a hwetšwe bjale go go fedile o tlose meriri ya gagwe.

Ge ngwana a hlagile.

Ge ngwana a hlagile go swanetše go tsibiswa ntata batho bao gore re filwe ngwana. Gwa kgobokotšwa batswadi ba ngwana gore re filwe ngwana, gomme re ya leboga.

Bjale gwa nyakiwa ngaka ya go alafa hlogwana le selala. Go nyakiwa ngaka e thusitsego bo Rakgolo a ngwana yo, ngaka ya motse woo.

- 38 Bjale ba dira morero gore ngaka e direlwe bjalewa. Ya ba mokete wa batho ba bo ngwana le ngaka ya bona. Leina o rewa leina la rakgolo age kapa koko age.

Kgago ya motse.

Ge re nyaka motse re ya go ngaka ya rena ya motse wona. Bjale ra mmothsa gore re rata go dula mona. A laola gore na go lo mona go lokile na? Ge ngaka e re mo go a fisa re ya šuta, gomme re montsha go gongwe. Ge ngaka e re mona go botsididi go lokile, re ya dula.

39 **Bjale ngaka ya re tolong mafaika masweu, gomme**
 a hlakantane le dilare (malimo) 37-48. Bjale ngaka ya tšea
 mafaika ya dukološa golo moo, a ntše a lahla lefsika ka
 le tee ka le tee, gore le ge moloi a ka tla bosiu a humane
 eka go agilwe ka lerako le legolokapa dira (enemies) di
 se ke tša humana botseno. Gwa nyakwa lefsika le lenhla le
 lešo la epelwa lesorong la dikgomo gore le se ke la bonwa.
 Bjale motse o ya agiwa.

BIBLIOGRAPHY

Khoi

40 Ge kgoši e etelwa.

Bjale ntona e phutha batho ba gae gore ke sebaka se
 selele ke sa bona kgoši. Ba rera le batho ba gagwe, gomme
 gwa tshelwa mabjalwa.

Ntona ya bitsa basadi ba batho ba gagwe, gomme ba rwala
 mabjalwa go ya kgošing go e na le motseta; gomme yena a re
 ke tla tla gosasa.

Gwa tsenwa ka mokgoma e mongwe gore a ba hlagiše
 kgošing gore re tlile go lotsha kgoši, gomme kgoši ya
 leboga, gomme ya hlaba dikgomo ba eja.

41 Bjale kgosi ya bitsa bakgoma gore ba mokete ke bana ba
 tlile go lontsha.

Bjale ntona ya tla gosasa e na le le motseta wa gagwe
 ba ya go mokgoma go ya kgošing; ba swere pudi go tla lotsha
 kgoši gore a kgone go bolela le yena, ka baka la gore seema se
 re "Moya mahlong a tau o ya a swere serumula" Ka sesotho go
 etela kgosi go etelwa ke matona fela, gomme go fedile.
 Ke ba filwego mebota (setshabana).

42 Molato kgorong.

Ge motho a be a bolaile motho o be a tliswa kgorong,
 gomme ge a be a mmolaile a utswa, o be a se na molato,
 gobane o bolaile mpja. Ge a be a swerwe, gomme a se ke
 a bolawa a lele kgomo yeo le batho ba bangwe, ba be ba lefa
 bohle, gomme tša iswa go monye, gwa šala Masikinya diteđu
 tša bakgalabje mo kgorong.

Ge a bolaille motho ka phoso, a kgotsho mabjalwa o be a bolawa gobane mpja ga e je ye ngwe.

43 Ge motho a be a pentše morodi wa sekang-mang o be a fisitswa motse kapa e rutlwe e šala e le matoko le dikgomo di gapiwe.

E be e rerwa ke banna ba tswaletsego kgotleng leo go rera tša kgoro, gomme kgoši e be e ba kwa gomme e ba ahlole ka melomo ya banna bao ge ba ba swana nae. Ke yona hlogo ya molato ka moka.

Thomo ya go lema mafemo.

44 Pele banna ba kgolo le matona a kgoro yena ba tla go kgoši, gomme ba re go sela (peo ga e tswa). Bjale matona a tliša ditshomo go kgoši gore bjale go sela, re ka tšwela ka ntle go lema.

Pele kgoši e be e nyaka ngaka ya gagwe ye e lego ya motse woo. Go be go bitšwa pitšo e kgolo gore setshaba le mangaka ka moka a kgobekane.

Bjale kgoši ya re go setshaba ga ke ya le biletsa selo ke rata gore go laolwe tša ngwaga ona, gomme dingaka tša kgobokana, gomme tša laola. Bjale dingaka tša laola ba re ngwaga ona ga go ya loka. Kgoši ya butšiša gore molato keng ge ngwaga o sa loka?

45 Dingaka tšax re re bona malwetši mo ditaelong tša rena. Bjale ngaka e kgolo ya motse wa kgoši e swanetše go thibela malwetši ka moka.

Ngaka ya lokisa malema ya go thi ela malwetši, gomme bana ka moka ba lefase ba apeswa dithongwa le go nwešwa malemo gore malwetši a se ke a re hlagela.

Bjale tšeo ga di phethegile, ga laolwa ka pula gore pula e tla ba gona na? Bjale mangaka a re pula le ka se e hone, le swanetše go ya ga rakgolo a lena pele.

46 Ba be ba ya lebitleng la Rakgolo a bona ba swere nku ye ntsho go rapela medimo ya bona gore setshaba se ka

omella ka lenyora. Ke nku ye ntsho ya mokodi wa pula
gomme ba re kgomo ke yeo re fe pula. Pula e be e na
gomme ya belawa gona moo lebitleng.

Bjale gwa laolwa gore go lengwe lesote (tshemo ya
kgoši). Bjale ka morao re lema ka moka ga rena. Bjale
go soma moroka (moneši wa pula) Moroka ke ngaka ya dipula.

47

Puno

Ga go bunwa go na le ba lebedi ba lebellago makgale
(Naledi) gomme batho bao ba robala ba letile naledi yeo ga e
etšwa.

Ba reta naledi yeo ka mogosi o mogolo gore bunang
bo sele.

Ga naka (naledi) go e tshomile (e fešitse re ya buna ga
go na morero. Ke se phatlo-phatlo semphete.

Ga go bopja dipitša

Letsopa le bopang dipitša le epiwa thoko e tee, e sego
naga ka moka. Go na le ntlo ya go bopela dipitša.

48

Bjale batho ba go ya go rutwa ba swanetše go ya go na
moo ntlong yeo go ya go bona ge babopi ba bopa gore le bona ba
tle ba bope nabo ka morao ga matsatši a se makae. Bjale
mmupi a re le mpone na ga ke thoma pitsa ye? Bjale a re
tšeang letsopa gomme le etše nna.

49

A ntše a ba kgalema gore fa le phositše, gomme phumang
le dire gape. Go be go thongwa ka pitsang ye nyane ya go
apeya se sebo. Ka morao ba dira pitša ya bogobe. Ge
ba kgonne ba swanetše go bopa metsa ye megolo, gomme ba
efa motho ya ba rutilago. Hlagong ya basadi ba sesotho e
be e le go bopa dipitša.

Go roka magogo

Ge go rokwa magogo ngwanenyana yo mongwe le yo mongwe
o be swanetše go lebela gabotse go bo-mma ba bona ba roka,
gomme ba swarele ruri. Ke moka ba etša batswadi ba bona.

Marumo

50 Marumo a bona abs a thulwa ka lefsika la mosena,
gomme ba rukile matlalo go bušula magaleng, gomme ba thula
megoma, selepe sa tsa ka, le marumo. Go be go rekwa dilo
tšeo go bathudi bao.

Thaloko tša sesotho.

51 Moraleko wa pele wa Sesotho e be e le go neyana ga
banyana le masogana e le hlakatsuke madipa le magaga. Go
be go raloka batho ba bjale ka Moletšī le Polokwane, gomme
mongwe le mongwe a lebane le yo mongwe. Go be go
hlakana rwa bakeng se lekantšwago. Go wa Moletšī a betha
wa Polokwane ka legofi; ba Polokwane ba be ba swanetše go
ba kitimiša go fihlela ba ba swara gobane e be e le taba ya
bohloko go ba ka se ba sware gore le ba bo bona ba tla ba kwera.
E be e le thuto e kgolo ya go ruta lebelo. Go ba be ba sa
ba sware ka lebelo; gomme ba ba bego ba ba tlogetše ba be ba
bina pina ba re: "Ba letše le kotī mahloka lebelo." Go
be go rutwa batho go rata lebelo marumong.

Thalokong ye e ngwe ke basimane ba be ba betla dithupa
mantai, gomme ba kgokološa lekiti (melone) mo fase, gomme ba e
hlaba go ethuta hlabano marumong. Ba be ba e bitša Thudi.

52 Go diša dikgomo ka Sesotho e be e le thuto e kgolo-golo
go ruta ngwana yo mongwe le yo mongwe go ba ba lela diruiwa.

E be e le mošomo wa basimane. Mosimane o be arutwa go
bagela dikgomo ka go letša Kwadi (a Sesotho instrument)
gomme dikgomo di be di tseba monye wa tšōna ga a di etile
pele. Modiša o be a ruta dikgomo go kitima, gore le go
Marumo a ka tla a kgone go tšaba. Modisa ya bego a diša
botse le sekolong sa Sesotho o be a sa bethwe ke motho. O
be a bitšwa (Radikgomo).

Go gama dikgomo e be e le thuto gore motho a hlokomele
merole gore e se ke ya tshologa tša hwa.

53

Kalafo ka Sesotho.

Ga re ena le molwetši re nyaka ngaka. Ga e tšile re bontsha molwetši gomme ra re motho šo o ya fokola. Ngaka ya botšiša molwetši gore o kwa boakae na? Bjale molwetši a re ke kwa mo le mo. Bjale ngaka ya ntsha ditaola, gomme a laola.

A bona gore motho yo o lesitšwe makhura a kwera, gomme a mo nyakela melemo gore a hlatse bohloko bjoo.

54

Ge molwetši a fodile ngaka e fiwa pudi go mo leboga. Kupa dingaka di ntse di fapa-fapana kalafong. Tse dingwe di be di ekwa feela ge motho a re ke kwa mo le mo, gomme e tsebe melemo e swanetsago bolwetši bjoo ka ntle le go laola.

Go be go fapa-fapana dingakeng ka marapo a bona go lweša batho ka maaka gore tše dingwe di nyaka kgomo tša batho fela ba sa tsebe selo. Feela lehono ke phoso e kgolo dingakeng tša Sesotho bjale ka pele.

Dingaka tša Sesotho e be e le Medingwana ya ba baso.

END. S 183.